

Ulusal ve Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Volume: 3 Issue: 12 Summer 2010

SON İKİ TÜRKÇE PROGRAMINA GÖRE HAZIRLANAN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİN SONU SORULARININ NİCEL VE NİTEL GÖRÜNÜMÜ

QUALITATIVE AND QUANTITATIVE FEATURES OF READING QUESTIONS IN TURKISH COURSEBOOKS PREPARED ACCORDING TO THE LAST TWO TURKISH TEACHING PROGRAMME

Hakan ÜLPER*
Kadir YALINKILIÇ**

Özet

Bu çalışmanın amacı bir yandan davranışçı; diğer yandan ise yapılandırmacı yaklaşıma göre ayrı ayrı hazırlanmış olan ikişer Türkçe ders kitabında yer alan metin sonu sorularını nicelikleri ve nitelikleri bakımından karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu amaçla kitaplardaki metin sonu soruları öncelikle nicelikleri daha sonra da alanyazındaki kuramsal bilgiler bağlamında belirlenen yüzeysel metin, derin metin ve yorum/değerlendirme ulamlarına göre nitelikleri açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, yürürlükteki programa göre hazırlanmış kitaplardaki soru sayısının önceki programa göre hazırlanan kitaplara göre nicelik olarak arttığına işaret etmektedir. Bununla birlikte önceki programa göre hazırlanan kitaplardaki soruların daha çok alt düzey bilişsel işleme gerektirdiği; buna karşılık yürürlükteki programa göre hazırlanan ders kitaplarındaki soruların kısmen daha çok üst düzey bilişsel işleme gerektirdiği, elde edilen bulguların işaret ettiği bir diğer durumdur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Ders Kitabı, Okuma, Kavrama Türleri

Abstract

The purpose of this study is to comparatively examine the post-reading questions in terms of their qualities and quantities not only from the behaviourist but also the constructivist perspective. Thus, the post-reading questions in the books have been examined in relation to quantities and then examined according to literal, inferred and critical evaluation questions determined by the theoretical information in literature. The findings obtained from the study indicate that the number of questions in books prepared according to the programme in practice has increased quantitatively compared with the former programme. In addition to this, the questions prepared according to the former programme requires lower cognitive processing whereas the questions prepared according to the new programme in practice require partial high-level cognitive processing.

Key Words: Turkish Course Book, Reading, Comprehension Questions

GİRİŞ

Kitaplar, geçmişten günümüze dek kişilerin öğrenimsel/öğretimsel gereksinimlerini karşılamak amacıyla yararlanılan araçlardır. Bu bağlamda kitaplar farklı türlere ayrılırlar. Bu türlerden biri de ders kitabıdır. Ders kitabı, öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanan ve bir öğretim ortamında kullanılarak dersin işlenmesine temel oluşturan kitap olarak algılanabilir. Dolayısıyla bir kitabın ders kitabı olarak belirlenmesi, o kitabın ilgili dersin amaçlarını belirleyen öğretim programı ile örtüştüğüne işaret eder (Ceyhan, Yiğit, 2005). Bu bağlamda ders kitabı, *bir öğretim programının*

* Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

** Öğr. Gör. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, samkadir@gmail.com

kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı öğretim materyali biçiminde tanımlanabilir (Demirel, Kiroğlu 2005: 2).

Ders kitabının ne olduğuna ilişkin kısaca yukarıda yapılan tanımlayıcı açıklamaların da gösterdiği gibi, ders kitapları öğretim ortamlarında öğretim etkinliğini gerçekleştirebilmek için son derece gerekli ve önemli bir eğitim öğretim aracıdır. Bu nedenle de Türkçe öğretmenleri öğretim ortamlarında öğretimsel etkinlikleri gerçekleştirebilmek için çeşitli nedenlerden dolayı bir öğretim aracı olarak büyük oranda ders kitaplarını kullanmaktadırlar. Araştırmacılarca bu konuya ilişkin olarak yapılan araştırmaların (Örneğin, Özbay, 2003; Kurt, 1999) sonuçları da bu görüşü doğrulayıcı yöndedir.

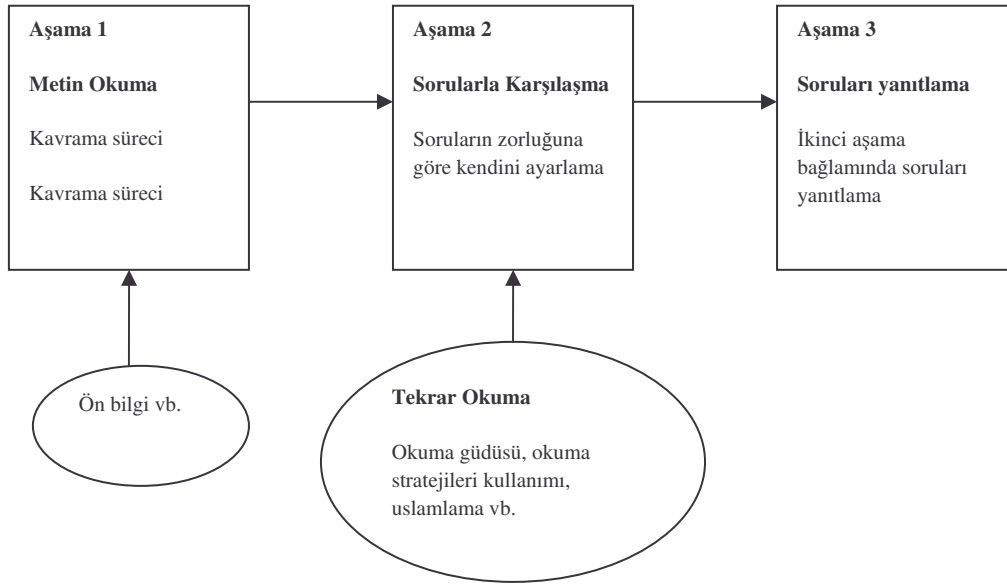
Yukarıda temel özellikleriyle açıklanmaya çalışılan ders kitapları, niteliksel/içeriksel özellikleri gereği araştırmacılara geniş bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu geniş araştırma alanını değerlendirmek isteyen araştırmacıların, ders kitabı ile ilgili olarak yaptıkları araştırmalar da bu geniş araştırma alanına koşut olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik, ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliğinden (bkz. Temur, 2002; Zorbaz, 2007) tür ve tema bakımından incelenmesine (bkz. Çeçen; Çiftçi, 2007) ve türsel özelliklerini taşıyıp taşımadıklarına (İşeri, 2008); Türkçe ders kitabının programa uygunluğundan (İşeri, 2007), ders kitabının sözcük öğretimi bakımından değerlendirilmesine (Pehlivan, 2003); ders kitaplarındaki dil dışı göstergelerin incelenmesinden (Günay, Aktuğ; 2003), Türkçe öğretim programlarının ders kitaplarına metin seçimi açısından değerlendirilmesine (Coşkun, Taş, 2008) dek geniş bir alana yayılmıştır.

Alanyazında ders kitaplarıyla ilgili bu denli çeşitli araştırmalara rastlamakla birlikte, bu geniş araştırma alanı içerisinde araştırmacıların genellikle metin sonu sorularına odaklandıkları da gözden kaçmayacak kadar belirgindir. Bununla birlikte metin sonu sorularıyla ilgili araştırmalar da kendi içinde çeşitlilik sunmaktadır. Çünkü metin sonu sorularına odaklanan araştırmacılar, bu sorulara ilişkin araştırmalarını çeşitli bakış açılarına göre sınırlandırarak hazırlamışlardır. Bu bağlamda alanyazında, bir yandan metin sonu sorularının Bloom taksonomisi gibi belirli bir sınıflamaya göre nasıl bir dağılım gösterdiğinin incelenmesi (Durukan, 2009); metin sonu sorularının dört temel dil becerisi ve dilbilgisi açısından nasıl bir dağılım gösterdiğinin incelenmesi (bkz. Aslan, 2007); sorularda öz Türkçe sözcük kullanımı (Aslan, 2007) ile ilgili araştırmalar yer alırken; diğer yandan ders kitaplarının içerdiği sorular bağlamında öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine katkısının incelendiği (Özbay, 2002; Aslan ve Polat, 2008) ve ders kitabındaki metin sonu sorularının programa uygunluğunun incelendiği araştırmalar da alanyazında yer almaktadır (Topçuoğlu, 2006). Ancak metin sonu sorularıyla ilişkilendirilebilecek çok sayıda araştırmanın varlığına karşın hâlâ alanyazında Türkçe ders kitapları açısından karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılmamış olmasından kaynaklanan boşluk da gözden kaçmamaktadır.

Araştırmalara konu olan metin sonu soruları, öğrencilerin okudukları metinlere ilişkin okuma-anlama durumları hakkında bilgi elde edilebilmesi amacıyla işe koşulan bir okuma sonrası stratejisidir. Bu stratejinin uygulanabilmesi için yazılı metnin anlamlandırma amacı bağlamında okunması gerekmektedir.

Okuma, belirli bir bilişsel gelişim düzeyine erişmiş olan bireylerin, odağında büyüdükleri dilin seslerini simgeleyen harfleri ve bu harflerin bir araya gelerek oluşturdukları dil dizgesinin işleyişini tanımları sonucunda yerine getirdikleri bir kod çözme işlemidir. Bu kod çözme işleminin yönü, okurun yetkinliğine ve donanımına bağlı olarak bir yandan o metnin en küçük yapı taşı olan harflerden en büyük yapı taşı olan tümcelere ve oradan da metne uzanan bir biçimde aşağıdan yukarı doğru gerçekleşir. Diğer bir deyişle okur dilbilgisel ve metinbilgisel kurallar çerçevesinde bilişsel olarak harfleri ilişkilendirerek heceleri, heceleri ilişkilendirerek sözcükleri, sözcükleri ilişkilendirerek tümceleri ve tümceleri ilişkilendirerek metni işlemler ve bunların işaret ettiği anlama ulaşır. Diğer yandan ise okur, okuma sürecinde şemalarını etkinleştirerek metnin yönergeleri doğrultusunda yukarıdan aşağı doğru bir işleme gerçekleştirerek metni kendi artalan bilgileri doğrultusunda anlamlandırmaya çalışır (bkz. Treiman, 2003; Dechant, 1991).

Çizim 1: Yanıtlama Bilişsel Süreci (Ozuru vd. 2007).

Bir metni okumanın en genel amacı olarak okunanın anlaşılıp anlaşılmadığı ya da anlaşılma düzeyinin ne olduğuna ilişkin bir durum saptaması yapmak amacıyla ders kitaplarında yer alan metinlere özgü sorular hazırlanmıştır. Öğrenciler, anlama, anlamlandırma amacıyla okuma edimini gerçekleştirdikten sonra bu sorular ile karşılaşılır ve bu soruları yanıtlamaya çalışırlar. Bu süreç içerisinde tekrar metnin tamamını ya da soru ile ilgili bölümünü okuyabilirler. Bununla birlikte soruları daha iyi yanıtlayabilmek için farklı okuma stratejilerinden de yararlanabilirler. Ayrıca usavuruk bir biçimde metni yorumlayıp değerlendirirler. Öğrencilerin okuma ve soruları yanıtlamayla ilgili tüm bu işlemleri gerçekleştirebilmeleri için okuma güdülerinin de yüksek olması gerekmektedir. Çizim 1’de tüm bu okuma ve soru yanıtlama sürecine ilişkin bilişsel görünüm sunulmaktadır.

Öğrencilerin metne ilişkin soruları doğru yanıtlayabilmelerinde ve o sorulardan bilişsel gelişim açısından yararlanabilmelerinde soruların taşıdığı nitelikler son derece önemli bir yere sahiptir. Bu sorular, eğer bilimsel ilkeler doğrultusunda alanında uzman kişilerce hazırlandıysa, bir yandan öğrencilerin metni anlayıp anlamadıklarına ilişkin sağlıklı bir biçimde saptama yapabilmeye, diğer yandan ise öğrencilerin metne çok yönlü bakabilmelerine, derin metni anlayabilmelerine ve artalan bilgisi oluşturarak metni değerlendirebilmelerine hizmet ederek, bilişsel gelişim düzeylerinin yükselmesine katkı sağlar. Bu yönden bakılınca metin sonu sorularının araştırılmasına dönük olarak gerçekleştirilen araştırmaların gerekliliği ve önemi daha açık bir biçimde anlaşılabilir. Bu araştırmanın da genel dayanak noktası budur.

Bu dayanak noktasından ve alanyazında ayrı programlar çerçevesinde hazırlanmış olan Türkçe ders kitaplarındaki metin sonu sorularının karşılaştırmalı bir biçimde incelendiği bir araştırmanın olmamasının yarattığı boşluğu doldurma isteğinden hareketle, bu araştırmada karşılaştırmalı bir inceleme yapılması öngörülmüştür. Bu bağlamda araştırmada temel alınan dört Türkçe ders kitabından ikisi yürürlükteki program doğrultusunda hazırlanmış kitaplardan; diğere ikisi de bir önceki program temelinde hazırlanmış olan kitaplardan seçilmiştir.

Davranışçı kurama göre gerçekleştirilecek öğretim etkinliklerinde öğretim programına ve ders kitabına sıkı sıkıya bağlı kalarak, öğrencinin edilgen olduğu bir öğretim ortamında tekrar ve pekiştirme etkinlikleriyle öğretme gerçekleştirilir. Buna karşın yapılandırmacı yaklaşımda öğrenciler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu taşıyarak ve eski ile yeni bilgileri zihinlerinde yapılandırarak öğrenme sürecinde etkin olarak yer alırlar (Özden, 2003). Bu bağlamda davranışçılık (1981, Türkçe öğretim programı) ve yapılandırmacılık (2005 Türkçe öğretim programı) gibi iki farklı anlayışın özelliklerini

taşıyan bir öğretim programına göre hazırlanmış olan kitapların da birçok açıdan ayırım göstermesi beklenen/gereken bir durumdur.

Yukarıda da değinildiği gibi, Türkçe ders kitaplarıyla ilgili birçok çalışmanın varlığına karşın halen yürürlükte olan Türkçe öğretimi programının ilkelerine uygun olarak hazırlanmış olan kitaplar ile bir önceki Türkçe öğretimi programının ilkelerine uygun olarak hazırlanmış olan kitapların karşılaştırıldığı bir çalışmanın eksikliği gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın da başlıca amacı bu boşluğu doldurarak, bir önceki programın bırakılıp yeni programa geçilmesiyle birlikte metin sonu soruları bağlamında “Ne/neler değişti?” sorusuna bir yanıt bulabilmektir. Bu temel soru çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularının yanıtı aranacaktır:

1. Son iki Türkçe öğretimi programına göre hazırlanmış olan ders kitaplarındaki soruların niceliksel görünüşleri nasıldır?
2. Son iki Türkçe öğretimi programına göre hazırlanmış olan ders kitaplarındaki soruların niteliksel görünüşleri nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışmada ders kitaplarındaki metin sonu sorularının çözümlenerek özgü oldukları kavrama türleri açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlandığı için, doküman analizi yöntemi işe koşulmuştur.

Dokümanlar, araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu/olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsar. Araştırma problemine bağlı olarak birçok doküman incelenebilir. Eğitimle ilgili bir çalışmada ise ders kitabı bir veri kaynağı olarak kullanılabilir. Araştırmacı araştırmasına başlamadan önce, alandaki kuramlardan yola çıkarak ya da kendi geliştirdiği ulamlar yoluyla araştırmasını geliştirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Bu bağlamda araştırmanın ilk aşamasında metin sonu sorularının işaret ettikleri kavrama türleri açısından sınıflandırılması gerekmektedir. Alanyazında bu konuya ilişkin çeşitli sınıflamalar vardır. Bu sınıflamalar ayrı bakış açılarına göre oluşturulduğu için çeşitlilik sunmaktadır. Genellikle bu çeşitliliğin 2-6 arasında değiştiği gözlemlenmektedir.

Kintsch tarafından yapılan sınıflama ikili bir sınıflamadır. Bu sınıflamada metin temelli soruların kavranması ve çıkarımsal nitelikli soruların kavranması olmak üzere iki ayrı kavrama türünden söz edilir. Metin temelli kavrama metinde açıkça belirtilenlerin; çıkarımsal kavrama ise metinde açıkça belirtilmeyenlerin yanıt olarak verilebilmesine gönderimde bulunur (aktaran Caldwell, 2008). Bu ikili sınıflamaya karşın daha çok ayrıntı içeren dördü sınıflamalar da yapılmıştır. Bu sınıflamalardan biri Ciardiello tarafından yapılmıştır. Bu sınıflama bellek sorularını kavrama, yakınsak düşünme sorularını kavrama, ıraksak düşünme sorularını kavrama, eleştirel düşünme sorularını kavramadan oluşmaktadır. Bellek soruları, kim, ne, nerede ve ne zaman sorularını kavramayı; yakınsak düşünme soruları niçin, nasıl vb. tür soruları kavramayı; ıraksak düşünme soruları tahmin, tasarlama, düşleme vb. gerektiren soruları kavramayı; eleştirel düşünme soruları, savunma, yargılama, değerlendirme yapmayı gerektiren soruları kavramayı gerektirir (aktaran Caldwell, 2008). Bir diğer dördü sınıflama ise Applegate vd (2002) tarafından yapılmıştır. Bu sınıflamaya göre ise kavrama türleri yüzeysel kavrama, düşük-düzy çıkarım, yüksek-düzy çıkarım ve değerlendirmeden (response) oluşmaktadır. Yüzeysel kavrama soruları, metinde açıkça belirtilenleri sorgulayan soruların yanıtlanmasını gerektirir. Düşük-düzy çıkarım soruları, yüzy metin bilgilerinin dönüştürülmesini ve yüzy metinde açıkça belirtilmemiş düşünceler arası ilişkilerin kavranmasını gerektirir. Yüksek düzey çıkarım soruları, öğrencilerin ön bilgilerini metnin içeriği ile birleştirerek mantıksal bir sonuç çıkarmalarına gönderimde bulunur. Bu tür sorular tahmin, betimleme, alternatif çözüm üretme, olaylara mantıksal açıklama getirme vb. gerektirir. Değerlendirme soruları, yüksek düzey çıkarım sorularına göre daha uzun yanıtlar gerektirir. Çünkü bu tür sorular öğrencilerin metne tepki göstermelerini gerektirir.

Buraya dek değinilen ikili ve dörütlü sınıflamalar yanında altılı sınıflamalar da yapılmıştır. Bunlardan birincisi Day ve Park (2005) tarafından yapılmıştır. Bu sınıflama yüzeysel anlam soruları, dönüştürme soruları, çıkarım soruları, tahmin soruları, değerlendirme soruları ve eleştiri sorularından oluşur. Yüzeysel anlam soruları metnin yüzeyinde bulunan yanıtların bulunmasını; dönüştürme soruları yüzey metindeki bilgilerin dönüştürülmüş biçimlerinin yanıt olarak bulunmasını; çıkarım soruları söylenenden söylenmeyen bulunmasını gerektirir. Tahmin sorusu metindeki yönergelerden yola çıkarak sonrası için kestirimde bulunabilmeye gönderimde bulunur. Değerlendirme soruları metnin art alan bilgileri doğrultusunda değerlendirilmesini gerektirir. Son olarak eleştiri soruları da metinle ilgili duygu ve düşüncelerin aktarılabilmesine gönderimde bulunur.

Bir diğör altılı sınıflama ise Bloom taksonomisi olarak bilinen sınıflamadır. Bu sınıflama bilgi, kavrama, uygulama, çözümlenme, bireşim ve değerlendirmeden oluşmaktadır. Soruları sınıflandırmak için yapılan birçok çalışmada Bloom taksonomisinden sıklıkla yararlanılmakta olduğu gözlemlenmektedir (bkz. Kutlu, 1999; Ensar, 2002; Büyükalan Filiz, 2004; Durukan, 2009).

Ancak bu sınıflamada, taksonomik basamaklar birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış değildir. Örneğin, özetleme ve sınıflamaya ilişkin bir soru bir yandan kavrama basamağıyla diğör yandan ise çözümlenme basamağıyla ilişkilendirilebilmektedir. Benzer bir biçimde yorum ve tahminle ilgili bir soru hem kavrama basamağı hem de bireşim basamağıyla ilgili olabilmektedir. Bu durum taksonominin basamakları arasında bir belirsizlik olduğuna işaret etmektedir (Caldwell, 2008). O nedenle bu araştırmada metin sonu sorularının kavrama türlerine ilişkin dağılımını saptamak amacıyla Bloom taksonomisini temel almak yeğlenmemiştir.

Buna karşın tüm sınıflamalara topluca bakılınca kavrama türlerini tanımlamaya dönük açıklamaların içerik olarak temelde birbirine çok yakın açıklamalar olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte sınıflama sayısının farklı olmasının, ayrıntıların ayrı birer sınıf olarak tanımlanmasından kaynaklandığı gözükmektedir. Kavrama türlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen sınıflamalarda ilk sırada yer alan ulamın, yüzey metne ilişkin soruların kavranmasını gerektirdiği herhangi bir biçimde üst düzey bilişsel işleme gerektirmediği açıktır. Bu ortaklık nedeniyle, doküman analizi yönteminin bir gereği sonucunda ilk ulam olarak “yüzeysel kavrama” ulamı belirlenmiştir. Bunun yanında tahmin, düşük-düzyer çıkarım, yüksek-düzyer çıkarım, yakınsak düşünme ve ıraksak düşünme ulamlarının ortak özellikleri ise metnin yüzeyinde bulunmayan buna karşın derin metinde yer alan yanıtların bulunmasını ve söylenmiş olandan söylenmemiş olana ilişkin bir kestirimde bulunabilmeyi gerektirmesidir. O nedenle ikinci bir ulam olarak derin metin/tahmin ulamının oluşturulabileceğinin ayrılmına varılmıştır. Yanıtlama, eleştirel düşünme ve değerlendirme ulamlarının ortak yanı ise yorumlama, değerlendirme, yargılama, savunma eleştiri vb. işlemler için artalan bilgilerinden yararlanarak uzun yanıtlar gerektirmesidir. O nedenle de son ulam olarak yorum/değerlendirme gibi bir ulamın oluşturulabileceği düşünölmüştür. Bu bağlamda metin sonu soruları üçlü bir sınıflama temelinde ele alınacaktır.

Alanyazında yer alan ikili, dörütlü ya da altılı sınıflamaların çok belirgin bir biçimde taşıdıkları bir diğör ortaklık ise soruların gerektirdiği bilişsel işleme düzeyi ile ilgilidir. Bu bağlamda sorular, alt düzey bilişsel işleme ve üst düzey bilişsel işleme olmak üzere belirgin bir biçimde iki ana ulama ayrıştırılabilir.

Kavrama türlerine ilişkin olarak gerçekleştirilen sınıflamaların taşıdıkları ortak özellikleri temel olarak gerçekleştirilen bu üçlü sınıflama Çizim 2’de görönen biçimde yapılandırılmış ve ders kitaplarından derlenen sorular, doküman analizi yönteminin bir gereği olarak, bu çizime göre çözümlenmiştir.

Çizim 2: Kavrama Türleri ve Soru Sayıları

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzey Metin Soruları						
	Derin Metin/ Tahmin Soruları						
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Yorum/Değerlendirme Soruları						

Çizim 2’den de anlaşılacağı gibi, soruların nasıl bir dağılım gösterdikleri metin türlerine ve özgü oldukları kavrama alanlarına göre ayrıştırılarak belirlenmiştir. Bu bağlamda soruların kavrama türlerine ilişkin dağılımı belirlenirken, soruların yanıtları yüzeysel metinde yer alıyorsa yüzeysel metin soruları ulamına, soruların yanıtları doğrudan yüzeysel metinde geçmiyorsa ve tahmin gerektiriyorsa derin metin/tahmin soruları ulamına ve soruların yanıtları artalan bilgilerinin kullanılarak yorum ve değerlendirme yapılmasını gerektiren uzun yanıtlar gerektiriyorsa yorum/değerlendirme soruları ulamına özgü oldukları düşünülmüştür. Soruların sınıflanması aşamasında Çizim 3’teki soru sözcükleri yol gösterici olarak dikkate alınmıştır.

Çizim 3. Kavrama Türleri ve Soru Sözcükleri

Alt Düzey Bilişsel işlem	Yüzeysel Metin Soruları	Kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl, sayın vb. gibi yüzeysel metindeki yanıtlar
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Derin Metin / Tahmin Soruları	Kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl vb. gibi derin metindeki yanıtlar Olgular ve olayları sınıflama, düzenleme, birleştirme, karşılaştırma, çözümleme, Tahmin
	Yorum/Değerlendirme Soruları	Bu konuda ne düşünüyorsunuz, yorum, değerlendirme, yargılama, sizin görüşünüz, şöyle olsaydı ne olurdu, sizce nasıl olmalı vb.

Geçerlik

Bu tür bir araştırma için geçerlik kavramı, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemlemesine gönderimde bulunur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, soruların kavrama türlerine göre ulamlanmasını gerçekleştirebilmek için öncelikle alanyazın taraması yapılarak bu konuya ilişkin sınıflamalara bakılmış ve sonrasında bu sınıflamalardan yola çıkarak üçlü bir sınıflama oluşturulmuştur. Bu sınıflama araştırmacıların değerlendirmeleri bağlamında alanyazındaki sınıflamaların ortak bir çıkarımı niteliğinde olduğu için kaynağını alanyazındaki ilgili sınıflamalardan almaktadır. Bu yönüyle araştırmada kullanılacak bir geçerliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

Güvenirlilik

Bu tür bir araştırmada güvenirliliği sağlayabilmek için elde edilen verilerin çözümlenmesinde bir başka araştırmacıyı kullanma ve sonuçları onaylatma (teyit ettirme) stratejisinden yararlanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda, ders kitabından derlenen sorular, yukarıdaki çizimde de yer alan üçlü sınıflamaya göre, ikisi araştırmacı biri de alanında uzman olan üç öğretim elemanı tarafından önce ayrı ayrı sınıflanmıştır. Ardından tüm sınıflayıcılar bir araya gelerek verdikleri kararları karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırmada tüm sınıflayıcıların sorulara verdikleri kararlar ortaklık taşıyorsa o sorular alınmıştır. Ortaklık taşımayan sorular üzerinde tekrar durulmuş, yeri geldikçe sorulara ve metinlere tekrar dönülmüş ve üç kişinin ortak bir kararda buluşması sonrasında %100 uyumlu bir biçimde soruların sınıflanması tamamlanmıştır. Bu sınıflamaya ilişkin örnekler aşağıda sunulmaktadır.

BULGULAR

Koza Yayıncılığın 2008 yılında yeni programa uygun olarak çıkardığı ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere ilişkin soruların sayısı ve ortalaması Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Koza Yayıncılık 2008 İlköğretim 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Soru Sayısı ve Ortalamaları

Metin Türü	Metin Sayısı	Soru Sayısı	Ortalama Soru Sayısı
Anlatı/Öyküleyici	10	68	6,8
Bilgilendirici	10	71	7,1
Şiir	4	29	7,25

Bu tabloya göre anlatı/öyküleyici türdeki on metinde yer alan 68; bilgilendirici türdeki on metinde yer alan 71 ve şiir türündeki dört metinde yer alan 29 sorunun kavrama türüne göre dağılımı Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2: Koza Yayıncılık 2008 İlköğretim 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı Soruların Niteliklerine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzeysel Sorular	18	25	10	1,8	2,5	2,5
	Derin Sorular	13	14	11	1,3	1,4	2,75
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Yorum/Değerlendirme Soruları	37	32	8	3,7	3,2	2

Anlatıcı/öyküleyici türdeki 68 sorunun 18’i yüzeysel; 13’ü derin ve 37’si yorum/değerlendirme türü sorulardandır. Bilgilendirici türdeki 71 sorudan 25’i yüzeysel, 14’ü derin ve 32’si yorum/değerlendirme türü sorulardan oluşmaktadır. Şiir türüne ilişkin 29 sorudan 10’u yüzeysel, 11’i derin ve 8’i yorum/değerlendirme sorularından oluşmaktadır.

MEB’in yeni programa uygun olarak çıkardığı ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere ilişkin soruların sayısı ve ortalaması Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3: MEB Yayınları 2008 İlköğretim 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Soru Sayısı ve Ortalamaları

			Sayı
Anlatı/Öyküleyici	10	72	7,2
Bilgilendirici	11	91	8,27
Şiir	4	24	6

Bu tabloya göre anlatı/öyküleyici türdeki on metinde yer alan 72; bilgilendirici türdeki on metinde yer alan 91 ve şiir türündeki dört metinde yer alan 24 sorunun kavrama türüne göre dağılımı Tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4: MEB Yayınları 2008 İlköğretim 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı Soruların Niteliklerine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzeysel Sorular	49	57	8	4,9	5,18	2
	Derin Sorular	9	24	11	0,9	2,18	2,75
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Yorum/Değerlendirme	14	10	5	1,4	0,9	1,25

Anlatıcı/öyküleyici türdeki 72 sorunun 49’u yüzeysel; 9’u derin ve 14’ü yorum/değerlendirme türü sorulardandır. Bilgilendirici türdeki 91 sorudan 57’si yüzeysel, 24’ü derin

metin ve 10'u yorum/değerlendirme türü sorulardan oluşmaktadır. Şiir türüne ilişkin 24 sorudan 8'i yüzey metin, 11'i derin metin ve 5'i yorum/değerlendirme sorularından oluşmaktadır.

MEB'in 2005 yılında eski programa uygun olarak çıkardığı ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere ilişkin soruların sayısı ve ortalaması Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5: MEB Yayınları 2005 İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Soru Sayısı ve Ortalamaları

Metin Türü	Metin Sayısı	Soru Sayısı	Ortalama Soru Sayısı
Anlatı/Öyküleyici	8	40	5
Bilgilendirici	19	109	5,7
Şiir	9	46	5,1

Bu tabloya göre anlatı/öyküleyici türdeki sekiz metinde yer alan 40; bilgilendirici türdeki on dokuz metinde yer alan 109 ve şiir türündeki dokuz metinde yer alan 46 sorunun kavrama türüne göre dağılımı Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6: MEB Yayınları 2005 İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Soruların Niteliklerine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzey Metin Soruları	25	79	23	3,12	4,15	2,55
	Derin Metin/ Tahmin Soruları	14	21	21	1,75	1,1	2,33
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Yorum/ Değerlendirme Soruları	1	9	2	0,12	0,4	0,2

Anlatıcı/öyküleyici türdeki 40 sorunun 25'i yüzey metin; 14'ü derin metin ve 1'i yorum/değerlendirme türü sorulardandır. Bilgilendirici türdeki 109 sorudan 79'u yüzey metin, 21'i derin metin ve 9'u yorum/değerlendirme türü sorulardan oluşmaktadır. Şiir türüne ilişkin 46 sorudan 23'ü yüzey metin, 21'i derin metin ve 2'si yorum/değerlendirme sorularından oluşmaktadır.

Eski programa uygun olarak Yıldırım Yayınları tarafından 2004 yılında çıkartılan ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere ilişkin soruların sayısı ve ortalaması Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7: Yıldırım Yayıncılık 2004 İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Soru Sayısı ve Ortalamaları

Metin Türü	Metin Sayısı	Soru Sayısı	Ortalama Soru Sayısı
Anlatı/Öyküleyici	11	68	6,18
Bilgilendirici	21	133	6,33
Şiir	5	26	5,2

Bu tabloya göre anlatı/öyküleyici türdeki on bir metinde yer alan 68; bilgilendirici türdeki yirmi bir metinde yer alan 133 ve şiir türündeki 5 metinde yer alan 26 sorunun kavrama türüne göre dağılımı Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8: Yıldırım Yayıncılık 2004 İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Soruların Niteliklerine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzey Metin Soruları	59	104	13	5,36	4,95	2,6
	Derin Metin/ Tahmin Soruları	4	19	12	0,36	0,9	2,4
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Yorum/ Değerlendirme	5	10	1	0,45	0,4	0,2

Anlatıcı/öyküleyici türdeki 68 sorunun 25'i yüzey metin; 4'ü derin metin ve 5'i yorum/değerlendirme türü sorulardandır. Bilgilendirici türdeki 133 sorudan 104'ü yüzey metin, 19'u derin metin ve 10'u yorum/değerlendirme türü sorulardan oluşmaktadır. Şiir türüne ilişkin 26 sorudan 13'ü yüzey metin, 12'si derin metin ve 1'i yorum/değerlendirme sorularından oluşmaktadır.

Yeni programa uygun olarak çıkartılan iki ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere ilişkin soruların toplam sayısı ve ortalaması Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9: Yürürlükteki Programın Kitaplarındaki Toplam Soru Sayısı ve Ortalamaları

Metin Türü	Metin Sayısı	Soru Sayısı	Ortalama Soru Sayısı
Anlatı/Öyküleyici	20	140	7
Bilgilendirici	21	162	7,7
Şiir	8	53	6,62

Bu tabloya göre anlatı/öyküleyici türdeki toplam yirmi metinde yer alan 140; bilgilendirici türdeki toplam yirmi bir metinde yer alan 162 ve şiir türündeki toplam 8 metinde yer alan 53 sorunun kavrama türüne göre dağılımı Tablo 10'da sunulmaktadır.

Tablo 10: Yürürlükteki Programın Kitaplarındaki Tüm Soruların Niteliklerine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzey Metin Soruları	67	82	18	3,35	3,9	2,25
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Derin Metin/ Tahmin Soruları	22	38	22	1,1	1,8	2,75
	Yorum/ Değerlendirme	51	42	13	2,55	2	1,62

Anlatıcı/öyküleyici türdeki toplam 140 sorunun 67'si yüzey metin; 22'si derin metin ve 51'i yorum/değerlendirme türü sorulardandır. Bilgilendirici türdeki toplam 162 sorunun 82'si yüzey metin, 38'i derin metin ve 42'si yorum/değerlendirme türü sorulardan oluşmaktadır. Şiir türüne ilişkin toplam 52 sorudan 18'i yüzey metin, 22'si derin metin ve 13'ü yorum/değerlendirme sorularından oluşmaktadır.

Eski programa uygun olarak çıkartılan iki ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere ilişkin soruların toplam sayısı ve ortalaması Tablo 11'de sunulmaktadır.

Tablo 11: Eski Programın Kitaplarındaki Toplam Soru Sayısı ve Ortalamaları

Metin Türü	Metin Sayısı	Soru Sayısı	Ortalama Soru Sayısı
Anlatı	19	108	5,68
Bilgilendirici	40	242	6,05
Şiir	14	72	5,14

Bu tabloya göre anlatı/öyküleyici türdeki toplam on dokuz metinde yer alan 108; bilgilendirici türdeki toplam kırk metinde yer alan 242 ve şiir türündeki toplam 14 metinde yer alan 72 sorunun kavrama türüne göre dağılımı Tablo 12'de sunulmaktadır.

Tablo 12: Eski Programın Kitaplarındaki Tüm Soruların Niteliklerine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey/Soru Türü		Metin Türüne Göre Soru Sayısı			Ortalama Soru Sayısı		
		Anlatı	Bilgilendirici	Şiir	Anlatı	Bilgilendirici	Şiir
Alt Düzey Bilişsel İşlem	Yüzey Metin Soruları	84	183	36	4,42	4,57	2,57
Üst Düzey Bilişsel İşlem	Derin Metin/ Tahmin Soruları	18	40	33	0,94	1	2,35
	Yorum/ Değerlendirme Soruları	6	19	3	0,31	0,47	0,21

Anlatıcı/öyküleyici türdeki toplam 108 sorunun 84'ü yüzey metin; 18'i derin metin ve 6'sı yorum/değerlendirme türü sorulardandır. Bilgilendirici türdeki toplam 242 sorunun 183'ü yüzey metin, 40'ı derin metin ve 19'u yorum/değerlendirme türü sorulardan oluşmaktadır. Şiir türüne ilişkin toplam 72 sorudan 36'sı yüzey metin, 33'ü derin metin ve 3'ü yorum/değerlendirme sorularından oluşmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Son iki Türkçe programının ilkelerine göre hazırlanmış olan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sonunda yer alan soruların niceliksel ve niteliksel açıdan nasıl bir görünüm sergilediğinin saptanması amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, iki temel sorunun yanıtına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Birinci temel sorunun yanıtı olarak şu sonuç belirlenmiştir: Bu araştırmada hem yürürlükteki hem de önceki Türkçe öğretim programına göre hazırlanmış olan ve seçkisiz olarak belirlenen ikişer Türkçe ders kitabı temel alınmıştır. Yürürlükteki programa göre Koza Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında anlatı/öyküleyici türüne ilişkin ortalama soru sayısı 6,8; bilgilendirici metin türüne ilişkin ortalama soru sayısı 7,1 ve şiir türüne ilişkin ortalama soru sayısı 7,25'tir. Yürürlükteki programa göre MEB tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında anlatı/öyküleyici türüne ilişkin ortalama soru sayısı 7,2; bilgilendirici metin türüne ilişkin ortalama soru sayısı 8,27 ve şiir türüne ilişkin ortalama soru sayısı 6'dır. Yürürlükteki programa göre hazırlanmış olan bu iki kitap karşılaştırılınca MEB tarafından hazırlanmış olan kitapta anlatı/öyküleyici ve bilgilendirici metin türüne ilişkin ortalama soru sayısının daha çok olduğu gözükmektedir. Buna karşın Koza Yayıncılık tarafından hazırlanan kitapta ise şiir türüne ilişkin ortalama soru sayısı daha yüksektir.

Önceki programa göre Yıldırım Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan kitapta anlatı/öyküleyici türüne ilişkin ortalama soru sayısı 6,18; bilgilendirici metin türüne ilişkin ortalama soru sayısı 6,33 ve şiir türüne ilişkin ortalama soru sayısı 5,2'dir. MEB tarafından hazırlanmış olan kitapta ise anlatı/öyküleyici türüne ilişkin ortalama soru sayısı 5; bilgilendirici metin türüne ilişkin ortalama soru sayısı 5,7 ve şiir türüne ilişkin ortalama soru sayısı 5,1'dir. Önceki programa göre hazırlanmış olan bu iki kitap karşılaştırılınca Yıldırım Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan kitapta tüm metin türüne ilişkin ortalama soru sayısının daha çok olduğu gözükmektedir.

Bu bağlamda önceki programa göre hazırlanmış olan kitaplar ile yürürlükteki programa göre hazırlanmış olan kitaplar karşılaştırılınca, MEB tarafından yürürlükteki programa göre hazırlanan kitaptaki soruların ortalamalarının tüm metin türü bağlamında MEB tarafından önceki programa göre hazırlanan kitaptakilere göre belirgin bir biçimde daha çok olduğu göze çarpmaktadır. Buna koşut olarak özel sektör tarafından çıkartılmış olan iki ayrı kitap karşılaştırılınca özellikle şiir ve bilgilendirici metin türüne ilişkin soru ortalamalarında yeni programa göre hazırlanan kitaptaki soru ortalamalarının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da iki kitaptaki soruların toplamı üzerinden bir ortalama alınınca yine yürürlükteki kitaplardaki soru ortalamalarının yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Bu durumda birinci araştırma sorusunun yanıtı olarak, soru sayısında yürürlükteki programa göre hazırlanmış olan kitaplardaki metin başına düşen ortalama soru sayısının daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda, yürürlükteki programa göre hazırlanmış olan ders kitaplarıyla karşılaşan öğrencilerin metne ilişkin daha çok soruyla karşılaşacakları açıktır. Salt niceliksel bağlamda bir değerlendirme yapmak gerekirse, bu durumun öğrenci açısından olumlu olduğu düşünülebilir; ancak bu durum soruların niteliksel özellikleriyle desteklenmediği sürece çok da anlamlı olmayacaktır. Çünkü önemli olan soruların sayısından çok niteliğidir. O nedenle ikinci araştırma sorusunun yanıtı çok daha önemli duruma gelmektedir.

İkinci temel sorunun yanıtı olarak şu sonuç belirlenmiştir: Yürürlükteki programa göre Koza Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında anlatı/öyküleyici türüne ilişkin yüzey metin ortalama soru sayısı 1,8; derin metin ortalama soru sayısı 1,3 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 3,7'dir. Bilgilendirici metin türüne ilişkin yüzey metin ortalama soru sayısı 2,5; derin metin ortalama soru sayısı 1,4 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 3,2'dir. Şiir türüne ilişkin yüzey metin ortalama soru sayısı 2,5; derin metin ortalama soru sayısı 2,75 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 2'dir. Anlatı/öyküleyici metin türüne ilişkin soruların ortalama 1,8'i alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 5'i üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir. Bilgilendirici metin türüne ilişkin soruların ortalama 2,5'i alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 4,6'sı üst düzey bilişsel

işlemlere gerektirmektedir. Şiir metin türüne ilişkin soruların ise ortalama 2,5'i alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 4,75'i üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir.

Yürürlükteki programa göre MEB tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında anlatı/öyküleyici türüne ilişkin yüzeysel metin ortalama soru sayısı 4,9; derin metin ortalama soru sayısı 0,9 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 1,4'tür. Bilgilendirici metin türüne ilişkin türüne ilişkin yüzeysel metin ortalama soru sayısı 5,18; derin metin ortalama soru sayısı 2,18 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 0,9'dur. Şiir metin türüne ilişkin türüne ilişkin yüzeysel metin ortalama soru sayısı 2; derin metin ortalama soru sayısı 2,75 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 1,25'tir. Anlatı/öyküleyici metin türüne ilişkin soruların ortalama 4,9'u alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 2,3'ü üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir. Bilgilendirici metin türüne ilişkin soruların ortalama 5,18'i alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 3,08'i üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir. Şiir metin türüne ilişkin soruların ise ortalama 2'si alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 4'ü üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir.

Yürürlükteki programa göre Koza Yayıncılık ve MEB tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitapları karşılaştırılınca arada çok derin ayrımların olduğu göze çarpmaktadır. MEB tarafından hazırlanan kitapta anlatıcı/öyküleyici metin türüne ilişkin sadece ortalama 0,9 derin metin sorusu, ortalama 1,4 yorum/değerlendirme sorusu, bunun yanında bilgilendirici metin türüne ilişkin sadece ortalama 0,9'unun yorum/değerlendirme sorusu yer almaktadır. Buna karşın özel sektör tarafından çıkarılan kitapta daha dengeli bir dağılım yer almaktadır. Bu sonuç son derece dikkat çekicidir.

Bu duruma koşut olarak, yürürlükteki programa göre Koza Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında üst düzey bilişsel becerileri devindirmeyi amaçlayan soru sayısı alt düzey bilişsel becerileri devindirmeyi amaçlayan sorulardan tüm metin türleri bağlamında belirgin bir biçimde daha çoktur. Buna karşın yürürlükteki programa göre MEB tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında sadece şiir türüne göre hazırlanan soruların daha çok üst düzey bilişsel işleme yapmayı gerektiriyor olması da ayrıca dikkat çekici bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Önceki programa göre Yıldırım Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitabında anlatı/öyküleyici türüne ilişkin yüzeysel metin ortalama soru sayısı 5,36; derin metin ortalama soru sayısı 0,36 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 0,45'tir. Bilgilendirici metin türüne ilişkin yüzeysel metin ortalama soru sayısı 4,95; derin metin ortalama soru sayısı 0,9 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 0,4'tür. Şiir türüne ilişkin yüzeysel metin ortalama soru sayısı 2,6; derin metin ortalama soru sayısı 2,4 ve yorum/değerlendirme ortalama soru sayısı 0, 2'dir. Anlatı/öyküleyici metin türüne ilişkin soruların ortalama 5,36'sı alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 0,81'i üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir. Bilgilendirici metin türüne ilişkin soruların ortalama 4,95'i alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 1,3'ü üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir. Şiir metin türüne ilişkin soruların ise ortalama 2,6'sı alt düzey bilişsel işleme gerektirirken, 2,6'sı üst düzey bilişsel işleme gerektirmektedir.

Önceki programa göre gerek Yıldırım yayıncılık gerekse MEB tarafından hazırlanmış olan Türkçe kitaplarında anlatı/öyküleyici ve bilgilendirici metin türüne ilişkin soruların alt düzey bilişsel işleme gerektirir nitelikte olması dikkat çekici bir sonuçtur. Bu sonuç benzer nitelikli çalışmaların sonuçlarıyla da koşutluk göstermektedir (bkz. Kutlu, 1999; Özbay, 2002; Aslan, Polat, 2008). Şiir türü metinlerde ise Yıldırım Yayıncılık tarafından hazırlanan kitaptaki soruların yarısının üst düzey bilişsel işleme; diğer yarısının da alt düzey bilişsel işleme gerektirir nitelikte olması da ayrıca ilginç bir sonuçtur.

Bu bağlamda önceki programa göre hazırlanmış olan kitaplar ile yürürlükteki programa göre hazırlanmış olan kitaplar karşılaştırılınca, MEB tarafından önceki programa göre hazırlanan kitaptaki soruların bütün metin türü bağlamında daha çok alt düzey bilişsel işleme yapmayı gerektirdiği gözükmektedir. MEB tarafından yürürlükteki programa göre hazırlanan kitaptaki soruların ise sadece şiir türünde daha çok üst düzey bilişsel beceriye uygun olduğu, diğer türlerde ise yine daha çok alt düzey bilişsel işleme yapmayı gerektirdiği gözükmektedir. Bu durum MEB tarafından hazırlanan kitaplar bağlamında belirgin bir ayrımın olmadığına işaret etmektedir. Buna karşın özel sektör tarafından yürürlükteki programa göre hazırlanan kitapta ise üst düzey bilişsel işlem yapmayı gerektiren soruların daha çok olduğu gözükmektedir. Bu durum özel sektör tarafından hazırlanan kitaplar bağlamında belirgin bir ayrımın varlığına işaret etmektedir.

Her iki programa göre hazırlanmış olan ikişer ders kitabının birlikte karşılaştırılması durumunda ise karşımıza şöyle bir sonuç çıkmaktadır. Yürürlükteki programa göre hazırlanmış olan ders kitaplarındaki soruların ortalamalarının dağılımına bakınca metin türlerine göre ayrı bir durum ortaya çıkmaktadır. Toplamda bilgilendirici metin türüne ilişkin soruların az da olsa daha çok alt düzey bilişsel işlem yapmayı gerektiren sorulardan oluştuğu gözlemlenmektedir. Diğer türlere ilişkin soruların dağılımında ise üst düzey bilişsel işleme yapmayı gerektiren soruların daha çok olduğu gözükmektedir. Önceki programa göre hazırlanmış olan ders kitaplarındaki soruların ortalamalarının dağılımına bakınca ise belirgin bir biçimde bütün metin türlerine ilişkin sorularda alt düzey bilişsel işleme yapmayı gerektiren soruların çokluğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda iki ayrı program temelinde hazırlanmış olan ikişer kitabın karşılaştırılmasından ortaya çıkan sonuç kısmen de olsa bir ayrımın varlığına işaret etmektedir. Bu durum da ikinci araştırma sorusunun yanıtı olarak belirlenmektedir.

KAYNAKÇA

- APPLEGATE, M. D. and QUINN, K. B. And APPLEGATE, A. J. (2002). Levels of Thinking Required by Comprehension Questions in Informal Reading Inventories. *The Reading Teacher*, Vol. 56, No. 2.
- ASLAN, C. (2007). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Sonu Sorularının İncelenmesi*, XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde Sunulmuş Sözlü Bildiri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- ASLAN, C. ve POLAT, D. (2008). Content Analysis on Primary Education Turkish Course Books from the Point of Acquiring Critical Thinking Skills, In G. T. Papanikos (Ed.), *Issues on Education and Research: Volume I* (p. 147-160), Atina: ATINER.
- BÜYÜKALAN, Filiz S. (2004). *Soru Sorma Sanatı*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Caldwell, JoAnne Schudt (2008). *Comprehension Assessment A Classroom Guide*. New York: The Guilford Pres.
- CEYHAN, E. ve YİĞİT, B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- COŞKUN, E. ve TAŞ, S. (2007). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 5, Sayı:10
- ÇEÇEN, M. A. ve ÇİFTÇİ, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi, *Millî Eğitim Dergisi*, S.173, ss.39-49.
- DAY, Richard R. and PARK, Jeong-suk (2005). Developing Reading Comprehension Questions. *Reading in a Foreign Language*, V. 17, No. 1.
- DECHANT, E. (1991). *Understanding and Teaching Reading: An Interactive Model*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- DEMİREL, Ö. ve KIROĞLU, K. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DURUKAN, E. (2009). "7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinleri Anlamaya Yönelik Sorular Üzerine Taksonomik Bir İnceleme". *Millî Eğitim Dergisi*, 37(81) 84-93.
- ENSAR, F. (2002). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Soruları Üzerine Bir İnceleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- GÜNAY, V. D. ve AKTUĞ, G. (2003) "İlköğretimde Kullanılan Bazı Türkçe Ders Kitaplarındaki Dildışı Göstergelerin İşlevleri Açısından Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi Tömer Anadili Dil ve Eğitim Dergisi*, Sayı:29.
- İŞERİ, K. (2008). "Altıncı Sınıf Türkçe Kitabındaki Metinlerin Türlerini Temsil Yeterlilikleri", *21. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.
- İŞERİ, K. (2007). "Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun İncelenmesi", *Dil Dergisi*, Ankara: TÖMER Yayınları. sayı: 136, s. 58-74.
- KUTLU, Ö. (1999). "İlköğretim Okullarındaki Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Parçalarına Dayalı Olarak Hazırlanmış Sorular Üzerine Bir İnceleme," *Eğitim ve Bilim*. 23(111), s. 14-20.
- OZURU, Y. and BEST, R. and BELL, C. and WITHERSPOON, A. and MCNAMARA, D. S. (2007). "Influence of Question Format and Text Availability on the Assessment of Expository Text Comprehension", *Cognition and Instruction*, 25(4), 399-438.
- ÖZBAY, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- ÖZBAY, M. (2002). "İlköğretim Okulları Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlama Sorularının Öğrencilerin Düşünme Becerilerine Katkısı. *Türk Dili*, S. 609, s. 536-546.
- ÖZDEN, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- PEHLİVAN, A. (2003). Türkçe Kitaplarında Sözcük Dağarcığını Geliştirme Sorunu ve Çözüm Yolları, *Dil Dergisi*, Sayı: 122, s. 84-94.

- TEMUR, T. (2002). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerle Öğrenci Kompozisyonlarının Okunabilirlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TOPÇUOĞLU, F. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Halk Edebiyatı Metinlerindeki Metin sonu Sorularının Temel Eğitim Türkçe Programında Amaçlanan Davranışlara Uygunluğu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- TREIMAN, R. (2003). *Linguistics and Reading*. M. Aronoff; J. Rees-Miller (Eds.). The Handbook of Linguistics (pp. 664-672). Blackwell Publishers.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- ZORBAZ, K. Z. (2007). Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, C.3, S.1, ss.87-10